

Riitta Vähäsöyrinki

**”SE ON IHAN TOTTA, ETTÄ LAPSEN HYVINVOINNIN PERUSTAN YKSI
KESKEISIN TEKIJÄ ON LAPSEN PERHE ”**

Lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista

**”SE ON IHAN TOTTA, ETTÄ LAPSEN HYVINVOINNIN PERUSTAN YKSI
KESKEISIN TEKIJÄ ON LAPSEN PERHE ”**

Lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista

Riitta Vähäsöyrinki
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Riitta Vähäsöyrinki

Opinnäytetyön nimi: ”Se on ihan totta, että lapsen hyvinvoinnin perustan yksi keskeisin tekijä on lapsen perhe” -lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista

Työn ohjaaja: Harriet Tervonen, Aira Vähärautio & Pirjo Ylikauma

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 45+2

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa kokemustietoa, jota työn tilaaja voi hyödyntää vapaaehtoisten koulutustarpeita suunniteltaessa sekä koulutusmateriaalin työstämisen tukena. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kainuun Piiri. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla työn tilaaja voi tukea MLL:n vapaaehtoisten toimintaa ja sitä kautta lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Kun lukumummit ja -vaarit saavat tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista, pystyvät he entistä paremmin tukemaan hyvinvointia ja tervettä kasvua yhteistyössä koulun kanssa.

Opinnäytetyön tietoperustassa olen perehtynyt hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteisiin sekä vapaaehtoistyöhön ja lukumummi ja -vaaritoimintaan, joka on yksi vapaaehtoistyömuoto koulussa. Tietoperustassa olen hyödyntänyt alan ammattikirjallisuutta, raportteja ja tutkimustuloksia.

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto on kerätty ryhmämuotoisella teemahaastattelulla maaliskuussa 2018. Teemahaastattelujen teemat ovat nousseet hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteistä.

Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että ympäröivällä yhteisöllä, yhteiskunnallisilla tekijöillä sekä lapseen itseensä liittyvillä tekijöillä on merkitystä oppilaiden hyvinvointiin. Koti ja perhe sekä perheen hyvinvointi on keskeinen tekijä oppilaiden hyvinvoinnissa. Kouluyhteisön sosiaaliset suhteet niin kaverisuhteet kuin oppilas opettajasuhde sekä opettajan kannustava ja oppilaita arvostava puhetyyli koettiin merkityksellisiksi. Tuloksien mukaan suurimmalla osalla oppilaista hyvinvointi on positiivista. Luottamus ja kannustaminen kouluyhteisössä vahvistaa ja tukee oppilaiden oppimista ja sitä kautta oppilaiden hyvinvointia.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, millaisena lukutuokioilla käyvät oppilaat itse kokevat hyvinvointinsa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia onko lukumummi ja -vaaritoiminnalla ollut merkitystä oppilaiden hyvinvointiin koulun sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna.

Asiasanat: hyvinvointi, vapaaehtoistyö, oppilashuolto,

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author: Riitta Vähäsöyrinki

Title of thesis: "That's true, the family is one of the most important factors behind well-being of child": The experiences of grandparent of well-being for schoolchildren, attending reading moments.

Supervisors: Harriet Tervonen, Aira Vähärautio & Pirjo Ylikauma

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 45+2

The purpose of this study was to describe the experiences of grandparents' well-being for schoolchildren, attending reading moments. The results of this study can be used for planning the training needs of volunteers and develop educational materials. The study was commissioned by Mannerheim League for Child Welfare, Kainuu District.

This study was carried out as qualitative research. The research data was collected by group theme interview. The theoretical frame of study was well-being, volunteering, student welfare.

The results of the study show that surrounding community, social factors and factors related to the childhood itself plays a big role in the well-being of schoolchild. Home and family, as well as family well-being, are central factors to the well-being of schoolchild. Trust and encouragement in the school community will strengthen and support schoolchildren in learning and empowering their development.

Further research could be interesting to find out how schoolchildren themselves experience about their well-being related to reading moments. In addition, would be interesting to know, what are the effects of grandparents' reading moments on aspect of school social work.

Keywords: well-being, volunteering, student welfare

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPPILAIDEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN KOULUSSA	9
	2.1 Hyvinvointi	9
	2.2 Kouluhyvinvointi	11
3	LUKUMUMMI JA -VAARITOIMINTA VAPAAEHTOISTYÖNÄ KOULUSSA.....	15
	3.1 Vapaaehtoistyö.....	15
	3.2 Lukumummi ja -vaaritoiminta.....	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	18
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä	18
	4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	19
	4.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu	20
	4.4 Aineiston analysointi.....	22
	4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	23
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
	5.1 Koti ja perhe sekä perheen turvaverkko	25
	5.2 Koulu yhteisö.....	27
	5.3 Terveystila ja mielialat sekä avun saaminen ja palvelut	28
	5.4 Oppilaiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä	29
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
7	POHDINTA	36
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Koulupudokkaiden määrä on noussut hurjasti 2010-luvulla. (Tilastokeskus 2017). Koulupudokkuuden syyt voivat olla moninaisia mm. syrjäytyminen, ylisukupolven jatkuva huono-osaisuus tai koulun sujumattomuus monien erilaisten syiden vuoksi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimuksen 21- vuotisseurannassa on havaittu ylisukupolven periytyvien ongelmien ja huono-osaisuuden olevan laaja ja monitahoinen ongelma yhteiskunnassamme. (Gissler, Haapakorva, Hautakoski, Kiilakoski, Lappi, Merikukka, Pekkarinen, Ristikari & Törmäkangas 2016, 11).

Lapsuus- ja nuoruusiässä syntyneillä myönteisillä koulukokemuksilla ja asenteilla on merkittävä vaikutus ihmisen myöhempään opiskeluvaiheisiin sekä myöhemmin työuran aikana tarvittavaan kouluttautumiseen. Niinpä koulutusjärjestelmän onkin tärkeä pystyä luomaan myönteisiä asenteita koulutusta kohtaan sekä edistää monipuolisia valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. (Janhunen 2013, 22.)

Eurooppa 2020-strategisiin linjauksiin pohjautuen valtioneuvosto on asettanut tavoitteekseen, että Suomi nousisi Maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Suomessa osaaminen on hyvinvoinnin ja menestyksen perusta. Osaamista voidaan parantaa huomioimalla eri elämäntilanteita, joista mm. yksi on henkisten voimavarojen huomioiminen ja kasvattaminen. Tämän tiedon myötä myös koulussa tulisi kiinnittää huomiota sosioekonomisen taustan vaikutukseen ja pyrkiä vähentämään sen merkittävyyttä. (Hämäläinen, Mahlamäki-Kultanen, Nyyssölä & Pohjonen. 2013, 5,7.)

Hallituksen kärkihankkeisiin kuuluva Lape-hanke, joka kohdistuu lasten ja nuorten ja heidän perheiden palvelujen parantamiseen, tuo esille ennakoivan ja varhaisen puuttumisen tärkeyden sekä järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön tärkeyden tulevaisuudessa. (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016,12.). Opinnäytetyöni toimeksiantaja Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Kainuun piiri on Kärki-hankkeeseen sekä valtioneuvoston haasteisiin ja tarpeeseen vastaten aloittanut vapaaehtoistyönä mm. lukumummi ja -vaaritoiminnan Kainuussa. Lukumummi ja -vaaritoiminnan tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin lisääminen ja sujuvan lukutaidon kehittyminen. Lukumummit ja -vaarit käyvät kouluilla tukemassa sellaisia lapsia, jotka tarvitsevat tukea lukemisessa, innostusta lukemiseen tai aikuisen jakamatonta huomioita.

Lukumummi ja -vaaritoiminta on oppimisvaikeuksien monitieteisen tutkimuksen ja kehittämistyön yksikön, Niilo Mäki Instituutin kehittämä toimintamalli. Toimintamalli on kehitetty yhdessä Järvi-Suomen MLL:n piirin kanssa (Niilo Mäki Instituutti 2016.) Kun hyvinvointi on riittävää, mahdollistuu tavoitteellinen oppiminen, joka taas mahdollistaa hyvinvoinnin rakentumisen. (Janhunen 2013, 26).

Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellen kouluhyvinvointia ja hyvinvointia. Koulu yhteisön hyvinvointia tuetaan yhteisöllisellä opiskeluhoollolla, jota ohjaa oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013). Opiskeluhoitoa toteutetaan monialaisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Yhteistyön tarkoituksena on oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen (Finlex 2013, viitattu 7.3.2018). Sosionomi voi olla yksi koulun sosiaalityön ammattilaisista, joko koulun sisäisenä työntekijänä esim. koulukuraattorina tai koulun ulkopuolisena osaajana moniammatillisessa tiimissä esim. kasvatus tai perheneuvolan tai nuorisotoimen työntekijänä. (THL. 2015, viitattu 7.3.2018). Opinnäytetyöni kohdistui koulun sosiaalityöhön ja rajasin opinnäytetyöni kouluun ja oppilaiden hyvinvointiin.

Opintojeni aikana aikaisempi työkokemus koulussa sekä sosionomin opinnot ovat lisänneet kiinnostustani lukemisen tärkeydestä yhteiskunnassa pärjäämisen edellytyksenä. Opintoihini kuuluvassa projektiharjoittelussa sain mahdollisuuden olla mukana pilotoimassa lukumummi ja -vaaritoimintaa Kajaaniin. Koin mielenkiintoisena oppilaiden hyvinvoinnin tukemisen vapaaehtoistyönä. Opinnäytetyön tutkimuksen avulla halusin saada tietoa siitä, mitkä ovat niitä asioita oppilaiden hyvinvointiin liittyen koulussa, joita oppilaat tuovat esille jollekin muulle kuin opettajalle.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä asioista koulussa. Tutkimuksesta saatua tietoa työn tilaaja voi myöhemmin hyödyntää suunnitellessa vapaaehtoisille (lukumummeille ja -vaareille) koulutustarvetta ja koulutusmateriaalia. Tutkimuksen tuloksien avulla MLL Kainuun piiri voi tukea vapaaehtoisten toimintaa ja sitä kautta lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Kun lukumummit ja -vaarit saavat tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista, pystyvät he entistä paremmin tukemaan hyvinvointia ja tervettä kasvua yhteistyössä koulun kanssa.

Tutkimusmenetelmäni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmä on ryhmämuotoinen teemahaastattelu. Haastatteluun osallistuu 6 lukumummi MLL Kainuun piirin lukumummeista, jotka ovat olleet lukumummi ja-vaaritoiminnassa mukana keväällä 2018.

Tulevana sosionomina voin tulevaisuudessa itse työskennellä kuraattorina koulussa. Opinnäytetyön tietoperusta ja tutkimuksen tulokset antavat hyvän pohjan koulun sosiaalityössä toimimiseen ja oppilaiden hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Asioiden tunnistaminen ja tiedostaminen auttavat toimimaan paremmin käytännön työelämässä, jolloin pystyy tarkemmin kiinnittämään huomiota niihin asioihin, joilla on merkitystä oppilaiden kouluhyvinvointiin.

Teoriatiedoissa käytän lukumummi ja-vaari termiä, koska toiminta on kokonaisuudessa lukumummi- ja vaaritoimintaa. Tutkimusta kuvatessa käytän kuitenkin vain lukumummi termiä, sillä tutkimukseen ei osallistunut yhtään lukuvaaria.

2 OPPILAIKEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN KOULUSSA

2.1 Hyvinvointi

Hyvinvointi on käsitteenä hyvin laaja ja monisäikeinen, johon liittyy erilaisia osa-alueita ja näkemyksiä sen mukaan, mistä näkökulmasta asiaa lähestytään ja mitä osa-aluetta painotetaan. Tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä, miten hyvinvointia tulisi määritellä, mutta heillä on yhteinen näkemys hyvinvoinnin monisäikeisestä ilmiöstä. (Allardt 1976, 3; Minkkinen 2015, 15; Konu 2002, 10.)

Minkkinen (2015) Konu (2002) ja Lammi -Taskula & Salmi (2014) määrittelevät hyvinvoinnin koostuvan terveydestä, fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja materiaalisesta sekä koetusta hyvinvoinnista. Kokemuksellinen hyvinvointi koostuu terveydentilasta ja tyytyväisyydestä elämään, sitä lisää myös ihmissuhteet ja osallisuus. Materia ei niinkään lisää koettua hyvinvointia. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 145). Konun (2002) näkemyksen mukaan hyvinvointia voidaan tarkastella myös yksilön tai yhteiskunnan näkökulmasta tai laajemmin yhteisön kannalta. Määrittelyn mittaamisessa voidaan korostaa ulkoisia suhteita tai kokemuksellisuutta. Hyvinvointi voidaan liittää yhtäältä tarpeisiin, toisaalta resursseihin. Usein asiaa tarkastellaan myös pahoinvoinnin, sairauden tai ongelmien poissaolona. (Konu 2002, 10-11.) Minkkinen mukaan hyvinvointia määriteltäessä voidaan tarkastella Maailman terveysjärjestön WHO:n terveyden määritelmä, joka kattaa ihmisen kokonaisvaltaisen huomioimisen. (Minkkinen 2015, 21). Välijärven mukaan hyvinvointi määrittyy keskeisiltä osin yksilön omista elämänsä laatua koskevista kokemuksista. (Välijärvi 2017, 4).

Erik Allardt (1976) on aikoinaan laajentanut hyvinvoinnin käsitteen kuvaamaan muutakin kuin aineellisia tekijöitä. Hänen näkemyksen mukaan hyvinvointi koostuu kolmesta ulottuvuudesta: elintasosta (having), yhteisyyssuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisen muodoista (being). Allardtin mukaan hyvinvoinnin ulottuvuudet tulee määritellä niin, että ne voidaan liittää ihmisen inhimillisiin tarpeisiin sekä yhteiskuntarakenteen ominaisuuksiin. (Allardt 1976, 9, 30, 38.) Allardtin määritelmä on tutkimuksissa hyvin käytetty malli. Monissa lapsiin liittyvissä tutkimuksissa tutkijat ovat kokeneet Allardtin käsitteistön liian suppeaksi.

Minkkisen näkemyksen mukaan lapsen hyvinvointia määriteltäessä monitieteinen lähestymistapa on välttämätön, koska lapsen hyvinvointia ei voi kattavasti kuvata vain yhden tieteenalan näkökulmasta. WHO:n (1946) terveyden määritelmää voidaan pitää yleisenä hyvinvoinnin määritelmänä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia kuvatessa. Minkkinen (2015) kuvaa lapsen hyvinvointiin vaikuttavan lapsen itseensä liittyvät tekijät, ympäröivä yhteisö sekä hyvinvoinnin yhteiskunnalliset tekijät. Lapsen hyvinvointi on dynaaminen prosessi, jossa huomioidaan yksilön fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja materiaallinen tila, ja joka on useammin positiivinen kuin negatiivinen. Tämän lisäksi hyvinvointia voidaan mitata objektiivisesti ja subjektiivisesti, jonka tulos muodostuu yksilön sisäisten, ihmisten välisten, yhteisöllisten ja kulttuuristen välisten vuorovaikutusprosesseista. Lapsen hyvinvoinnin määrittelyssä tulee huomioida, ettei se ole stabiili tila, vaan jatkuvasti muuttuva ja uudelleen arvioitavissa oleva tilanne, johon vaikuttaa sisäiset (lapsen kehityksen eri vaiheet eri osa-alueilla) ja ulkoiset (mm. yhteiskunnan eri ikäisille jäsenille antamat velvoitteet ja mahdollisuudet) prosessit. (Minkkinen 2015, 20- 25.) Suuntaviivoja lapsen ja heidän perheiden hyvinvoinnin määrittelemiseen antaa myös Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus. (Unisef 2018, viitattu 5.2.2017).

Lasten hyvinvoinnin perustan yksi keskeisin tekijä on lapsen perhe toteavat Forsen, Laine ja Tähtinen (2002.) He tuovat Stein Ringenin (1997) näkemyksen esille, jonka mukaan lasten hyvinvointi riippuu siitä, miten perheet, joissa lapset elää, voivat yhteiskunnassa sekä sen, miten lapset itse voivat näissä perheissä. Forsen ym.. pitävät tärkeänä lapsen omien resurssien lisäksi hänen vanhempiansa ja koko perheen voimavarojen huomioimisen. Perheen ulkoisilla ja sisäisillä asioilla, sosiaalisella verkostolla ja perheen yhteiskunnallisella tuki- ja palvelujärjestelmällä on merkitystä lasten hyvinvointiin. (Forssen, Laine & Tähtinen 2002, 81,87-88.)

Mäkelä & Sajaniemi (2013) tuovat esille lasten hyvinvointiin ja tukemiseen liittyen näkemyksen, jonka mukaan lapset tarvitsevat kehittyäkseen ja hyvinvoinnin tukemiseen yhteyden toisiin ihmisiin, niin lapsiin kuin aikuisiin. Lasten vertaissuhteilla, vuorovaikutuksella ja uteliaisuudella on positiivinen vaikutus lasten hyvinvointiin. (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 37-39.) Myös lasten osallisuus, osallistaminen ja myönteinen tunnistaminen ovat merkityksellisiä lapsen hyvinvoinnille. (Bäcklund, Häkli, Kallio & Stenvall 2013, 81).

2.2 Kouluhyvinvointi

Lapsen koulunkäyntiin latautuu paljon merkityksellisiä yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia arvoja. Kouluttautuminen on yksilön elämänsä näkökulmasta tärkeä hyvinvoinnin ja selviämisen ennustaja. Kouluttautumisella on merkitystä yhteiskunnan vakautteen ja sivistystasoon (Harinen & Halme 2012, 9.) Tämän päivän koulu on paljon muutakin kuin vain tiedollisen oppimisen keskus. Se on paikka, jossa voi oppia mitä on toimia demokratiassa. Se on kasvuyhteisö ja instituutio, jonka kautta voi parhaimmillaan osallistua laajemmin lähiympäristön ja yhteiskunnan kehittämiseen. Tuomalla kouluun lisää palveluntarjontaa koulu voi olla vieläkin enemmän. Nyky-yhteiskunnassa uuden oppiminen ja kyky mukauttaa omaa toimintaa vaihtuviin olosuhteisiin on välttämättömyys. (Kiilakoski 2014, 9-10.)

Koulun toiminta perustuu perusopetuslakiin ja perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Perusopetuslaki (21.8.1998/628 2§) määrittelee opetuksen tavoitteita. Perusopetuslakiin ja -asetuksiin pohjautuva opetussuunnitelma määrittelee opetukselle tavoitteet, jonka tarkoituksena on varmistaa jokaiselle lapselle tasa-arvoinen ja laatuinen koulutus sekä luoda hyvät edellytykset kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Opetussuunnitelma antaa toiminnan järjestäjälle strategisen ja pedagogisen työkalun toimimiseen, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia ja oppimista voitaisiin tasavertaisesti edistää. (Finlex 1998, viitattu 2.2.2018; Opetushallitus 2014, 9.)

Tutkijoiden näkemysten mukaan kouluhyvinvointi on abstrakti ja moniulotteinen käsite. Erilaiset tekijät ja näkemykset tutkimuksissa vaikuttavat siihen, etteivät tuloksetkaan ole yksiselitteisiä. Myös yhteiskunnan kulttuurilla ja arvoilla on merkitystä siihen, miten kouluhyvinvointia tai kouluviihtyvyyttä analysoidaan ja arvioidaan. Yleisimmin kouluviihtyvyydellä on tarkoitettu sitä, millaiseksi lapsi kokee kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin koulun fyysisessä ja sosiaalisessa tilassa. (Väljärvi 2015, 4.) Kouluhyvinvointi, kouluviihtyvyys ja kouluelämänlaatu ovat toisiinsa sulautuvia käsitteitä, jotka voidaan liittää rinnakkain ja joita voidaan käyttää käsitteenä kokonaisvaltaista kouluhyvinvointia määriteltäessä. (Janhunen 2013, 19; Harinen & Halme 2012, 28.) Kouluhyvinvointia voidaan kuvata myös oppilaiden kokonaisvaltaisena hyvinvointina.

Halme, Kanste ja Perälä (2017) kuvaavat oppilaiden hyvinvointiin liittyviä asioita laajasti ja yksityiskohtaisesti. Heidän näkemyksen mukaan oppilaiden kouluhyvinvointiin liittyy syvällisiä kokemuksia eri osa-alueista: perheestä ja perheen vapaa-ajasta, kouluyhteisöstä, terveydentilasta ja mielialasta sekä avun saamisesta ja palveluista. (Halme, Kanste & Perälä 2017, 5.)

Perhe ja perheen vapaa-aikaa käsittää kokemuksen perheen yhteisestä ajasta ja yhteisistä tavoista, lasten suhteesta vanhempiin, elintavoista, harrastuksista ja liikunnasta sekä sosiaalisen median käytöstä ja television katselusta, väkivallan kokemuksesta, aikuiseksi kasvamisesta sekä päihteistä ja tehdyistä rikkeistä.

Kouluyhteisö käsittää Kansten ja Perälän mukaan koulussa viihtymisen ja toisten kanssa toimeentulemisen, luokan työrauhan ja ilmapiirin, koulussa pärjäämisen ja oppimisen, ystävät, välitunnit ja koulumatkat, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuden, koulukiusaamisen ja siihen puuttumisen.

Terveydentila ja mieliala sekä avun saaminen ja palvelut käsittävät aiheet: terveydentila ja mieliala, huolet ja avun saaminen huoliin, kouluterveydenhuollon laajat terveystarkastukset ja muut palvelut esim. kuraattorin ja koulupsykologin palvelut. (Halme ym. 2017, 83-94.)

Anne Konun (2002) mukaan lapsen kouluhyvinvointiin liittyy yksilön sisäisiä tekijöitä sekä ulkoisia tekijöitä ja olosuhteita. Kouluhyvinvointi rakentuu hänen näkemyksen mukaan sosiologisen, kasvatustieteellisen, psykologisen ja terveyden, sekä ympäröivän yhteisön ja lasten perheiden ja kotien huomioimisena. Konu (2002) on rakentanut Allardtin (1976) sosiologisen hyvinvointimallin pohjalta koulun hyvinvointimallin, joka yhdistää hyvinvoinnin, kasvatuksen ja saavutukset koulussa. Lasten kouluhyvinvoinnin ympäröivinä tekijöinä on koti ja ympäröivä yhteisö. Tällä tarkoitetaan sitä, että lasten kotioloilla ja ympäröivällä yhteisöllä on tärkeä merkitys lasten hyvinvointiin niin lasten omasta näkökulmasta katsottuna, kuin myös koulun näkökulmasta. Kotikasvatuksella on perustavaa laatua oleva merkitys lapsen elämässä, mutta myös kouluyhteisö, jossa lapsi viettää paljon aikaa päivässä, on kasvatuksen näkökulmasta merkityksellinen. Mallissa itse hyvinvointi on jaettu 4 osa-alueeseen: koulun olosuhteisiin (having), sosiaalisiin suhteisiin (loving), itsensä toteuttamisen mahdollisuuksiin (being) ja terveydentilaan (health), joihin jokaiseen osa-alueeseen kasvatusta ja opetus vaikuttavat. (Konu 2002, 6-7.)

Koulun olosuhteet (having) käsittävät koulun fyysisien ympäristön ja koulurakennuksen, turvallisen työskentely-ympäristön ja koulutilan olosuhteet; mm. viihtyisyys, lämpötila, melu, ilmanvaihto. Myös opiskelu-ympäristön asiat; lukujärjestys ja työskentelyn jaksotus, opetuksen järjestely, ryhmäkoot ja käytössä olevat rangaistukset sekä kouluruokailu, terveydenhuolto ja oppilaanohjaus liittyvät koulun olosuhteita käsitteisiin asioihin. (Konu 2002, 44.)

Sosiaaliset suhteet (loving) käsittelevät sosiaalista opiskelu-ympäristöä, oppilas-opettajasuhdetta, suhteita koulutovereihin, ryhmädynamiikkaa, koulukiusaamista, kodin ja koulun yhteistyötä sekä koko koulun ilmapiiriä. Lapsen kouluhyvinvoinnin näkökulmasta merkityksellisiä asioita

hyvinvoinnin toteutumiseen on koulu- ja opiskeluilmapiirillä ja oppilas-opettajasuhteella. Koulukiusaaminen nähdään sosiaalisten suhteiden toimimattomuutena. (Konu 2002, 45.)

Mahdollisuus itsensä toteuttamiseen (being) kuvaa sitä, että jokaista henkilöä kunnioitetaan osana sitä yhteisöä, johon hän kuuluu, jokaista lasta tulisi pitää yhtä tärkeänä osana kouluyhteisöä. Itsensä toteuttamiseen kuuluu omien tietojen ja taitojen lisäämisen oman oppimiskyvyn mukaan, mahdollisuus itsetunnon kehittämiseen, palautteeseen, ohjaukseen ja positiiviseen ja rohkaisevaan kannustukseen. Arvostuksen saaminen, välitunnit ja rentoutumisen sekä yhteys luontoon vahvistaa itsensä toteuttamista (Konu 2002 45-46.)

Terveydentila (health) ymmärretään koulun hyvinvointimallissa erillisenä hyvinvoinnin osa-alueena. Sitä pidetään henkilökohtaisena tilana, johon ulkoisilla olosuhteilla on oma vaikutuksensa. Terveydentila käsittää fyysiset ja psyykkiset oireet, tavalliset flunssat ja lyhytaikaiset sairaudet. Tässä yhteydessä terveydentila nähdään tautien ja sairauksien poissaolona. Terveys nähdään myös tärkeänä voimavarana, jonka avulla muita hyvinvoinnin osa-alueita voidaan saavuttaa. Se, että ihminen on kroonisesti sairas, ei tarkoita sitä, etteikö hän voisi saavuttaa hyvinvointia. Tällainen henkilö voi saavuttaa hyvinvointinsa painottamalla hyvinvoinnin muita osa-alueita. (Konu 2002, 46.)

Janhunen (2013) on tutkinut, mitä nuorten itsensä mielestä kouluhyvinvointiin liittyy ja mistä heidän hyvinvointi koulussa koostuu heidän itsensä tulkitsemana. Oppilaiden näkemyksissä kouluhyvinvoinnin tekijöinä korostuu turvallinen ilmapiiri ja koulun sisäiset ihmissuhteet. Yhteisöllisyydellä ja kuulumisella joukkoon on suurempi merkitys kokemuksien mukaan kuin koulutyön ulkoihin järjestelyihin liittyvillä tekijöillä. Kokemuksiin perustuvan näkemyksen mukaan Janhunen kuvaa kouluhyvinvoinnin ulottuvuuksien olevan: ulkoiset tai materiaaliset järjestelyt, yhteisöllisyys, turvallisuuden tunne, identiteetti, toiminnallisuus tai osallisuus. (Janhunen 2013 6, 78-79.)

Kouluyhteisön hyvinvointia tuetaan yhteisöllisellä opiskeluhoollolla, jota ohjaa oppilas- ja opiskeluhooltolaki (1287/2013). Laki ohjaa opiskelun ja yhteistyön toteuttamista, edistämään oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta. Se myös ohjaa opiskeluhoollon johtamista kokonaisuutena moniammatillisena yhteistyönä. (Finlex 2013, viitattu 17.3.2018.) Yhteisöllisen opiskeluhoollon monialaiseen toteuttamiseen kuuluu toimijoita niin koulun sisältä kuin ulkopuoleltakin. Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimijoita voi olla terveys- ja sosiaalitoimesta, sivistys- ja opetustoimesta, järjestöistä ja seurakunnista sekä yhteiskunnallisista instituutioista esim. poliisista. (Laitinen 2014, 11.)

Hyvinvoinnin turvaaminen koulussa vaatii Wallinin mukaan yhteistyötä. Sekä oppilaiden keskinäisillä suhteilla, että aikuisten ja lasten ja nuorten välisillä suhteilla koulussa on merkitystä kouluhyvinvointiin. Myös kodin ja koulun väliset suhteet ovat merkityksellisiä. Kouluhyvinvointia lisää myös koulu yhteisön rakentavan vuorovaikutuksen ja ilmapiirin edistäminen. Wallinin näkemyksen mukaan monialainen ja moniammatillinen yhteistyö ovat merkityksellisiä kouluhyvinvoinnissa. (Wallin 2011, 106,109.)

3 LUKUMUMMI JA -VAARITOIMINTA VAPAAEHTOISTYÖNÄ KOULUSSA

3.1 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Vapaaehtoistoimintana voi olla monenlaisia toimintamuotoja, mutta yhteistä toiminnalle on se, että toimintaan osallistumiseen on vapaa tahto ja palkattomuus. Toiminta on yleishyödyllistä, joka organisoituu useimmiten jonkun organisaation avustuksella. (Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen & Särkelä 2002, 7; Nylund ja Yeung 2005, 15.) Eskola & Kurki (2001) lisäävät vapaaehtoisuuden olevan vuorovaikutukseen perustuvaa auttamistoimintaa, jonka motiivina on auttaminen, mutta myös mahdollisuus oppia itse. Laimion ja Välimäen (2011, 10) mukaan vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää palkatonta toimintaa, jota tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi.

Vapaaehtoisuus nähdään korvaamattomana ja tärkeänä apuna ja toimintana yhteiskunnalle (Euroopan parlamentti 2008, viitattu 3.2.2018; Pessi ym.. 113). Euroopan komission mietinnöt ovat myös määritelleet vapaaehtoisuuden olevan palkatonta työtä, jota tehdään omasta vapaasta tahdosta, se hyödyttää kolmatta osapuolta perhe- ja ystäväpiiriin ulkopuolella ja toiminta on kaikille avointa. Määrittelyssä tuodaan esille myös se, että vapaaehtoistyön muotoja on useita. (Euroopan parlamentti 2008, viitattu 3.2.2018.) Vapaaehtoistyö ja -toiminta eivät ole ammattityötä, eikä se korvaa ammattilaisen tekemää työtä vaan täydentää sitä. Vapaaehtoisena toimiessa ei tarvitse olla ammattilainen. (Porkka 2009, 65; Harju ym..2002, 38).

3.2 Lukumummi ja -vaaritoiminta

Lukumummit ja -vaarit ovat vapaaehtoisia, jotka käyvät säännöllisesti lukemassa kouluilla 2-6. luokkalaisten lasten kanssa, yhden oppilaan kanssa kerrallaan. Lukumummit ja -vaarit tukevat lasten teknisen lukutaidon ja sanavaraston kasvua sekä välittävät positiivista ja innostavaa lukemisen mallia, jolla toivotaan olevan myönteisiä vaikutuksia lasten motivaatioon ja lukuinnostukseen. Lukumummi tai -vaari voi olla kuka tahansa, joka on kiinnostunut tukemaan lasten lukuinnostusta, ammatiltaan ei tarvitse olla opettaja. Niilo Mäki instituutti on vuosina 2012-

2014 kehittänyt osana Lukemissujuvuuden kehityksen tukeminen kouluikässä- hankkeessa Lukumummi ja -vaari toimintamallin. (Niilo Mäki Instituutti 2016. Viitattu 15.1.2018.)

Lukumummi ja -vaaritoiminnalla on tarkoitus edistää lukemisen sujuvoitumista ja innostusta lukemiseen. Lukemisen sujuvoitumista edistää lukemisen määrän lisäksi myös palaute ja malli lukemisesta. Lukutuokioilla lapset lukevat yhdessä lukumummin tai -vaarin kanssa, jotka näyttävät mallia sekä innostavat lukemisen pariin ja keskustelevat yhdessä oppilaan kanssa lukemastaan. Lapsen arvio omasta kyvystään toimia ja suoritua sekä luottaa omiin kykyihin vaikuttaa siihen, kuinka hän oppii. Pystyvyyden tunne vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka käytetään aikaa ja vaivaa jonkin asian saavuttamiseksi. Luottamus omiin kykyihin ja optimistinen arvio omasta pystyvyydestä vaikuttaa positiivisesti haluun päämäärän ponnistelun saavuttamiseksi. Lukutuokioilla oppilaat saavat palautetta lukemastaan, jolloin oppilaat saavat luottamusta osaamiseen, vahvistusta itsetuntoon ja minäpystyvyyteen, joka luo uskoa ja pärjäämistä tulevaisuuteen. (Aro, Kinnunen, Oraluoma, Pöyliö & Salmi 2014, 61.) Lukutuokioilla lukumummi tai -vaarilla on aikaa kohdata lapsi, jutella heidän kanssa ja kuulla mitä lapsella on sanottavana. (Niilo Mäki Instituutti 2016. Viitattu 15.1.2018). Lukumummi ja -vaaritoimintaa organisoii paikallisesti Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Niilo Mäki Instituutti on toiminnan järjestäjä ja organisoija.

Lukumummit ja -vaarit ovat vapaaehtoisia sosiaalityön toteuttajia koulussa. He toteuttavat sitä oman järjestönsä toiminta-alueella. Lukumummi ja -vaaritoiminnan tarkoituksena on edistää oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia lukutuokioiden avulla.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on avoin kansalaisjärjestö, jonka päätehtävänä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on vankka asiantuntemus ja osaaminen lasten, nuorten ja perheiden arkeen ja hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä. MLL:n keskusjärjestö vastaa valtakunnallisesta vaikuttamisesta ja toiminnasta sekä liiton toimintaa koskevasta kehittämistyöstä. (MLL 2017, viitattu 7.3.2018)

MLL:n piirijärjestöt huolehtivat omilla alueillaan kumppanuudesta maakuntien ja kuntien virkamiesten ja päättäjien kanssa. Piirijärjestöt myös tukevat alueensa paikallisyhdistysten toimintaa: ohjaten, kouluttaen ja innostaen vapaaehtoistoimintaan. MLL:n paikallisyhdistykset

toteuttavat omilla alueillaan vahvaa ennaltaehkäisevää toimintaa, pyörittäen mm. perhekahviloita, lasten ja nuorten kerhoja, erilaisia vertaisryhmiä ja toteuttaen eri aihepiireihin liittyviä tapahtumia sekä organisoiden erilaisia vapaaehtoistoiminnan muotoja. (MLL 2017, viitattu 7.3.2018)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa MLL:n Kainuun piirille tietoa lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Tuloksia työn tilaaja voi myöhemmin hyödyntää vapaaehtoisten koulutustarpeita suunniteltaessa sekä koulutusmateriaalin työstämisen tukena. Tutkimuksesta saadulla tiedolla työn tilaaja voi tukea MLL:n vapaaehtoisten toimintaa ja sitä kautta lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Kun lukumummit ja -vaarit saavat tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista, pystyvät he entistä paremmin tukemaan hyvinvointia ja tervettä kasvua yhteistyössä koulun kanssa.

Tutkimustehtävä:

Millaisia kokemuksia lukumummeilla nousee keskusteluissa esille lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista?

Opinnäytetyön oppimistavoitteeni perustuvat ammattikorkeakoulutuksen sosionomin tutkintoon liittyviin kompetensseihin: asiakastyön osaamiseen, sosionomin kehittämisosaamiseen ja sosiaalialan eettiseen osaamiseen. Lasten, nuorten ja perheiden tukemiseen ja palveluiden kehittämiseen tarvitaan monenlaista tietoa. Jotta pystytään kehittämään ja tukemaan toimintaa ja toiminnan tekijöitä, tarvitaan kehittämistyön taustalle tietoa ja ymmärrystä kehitettävästä asiasta.

Koulun sosiaalityössä kohtaan eri ikäisiä lapsia, nuoria ja erilaisia perheitä sekä toimin yhteistyössä monialaisissa ja moniammatillisissa tiimeissä. Opinnäytetyön tietoperustan työstämisen avulla lisään ja laajennan osaamista, jota tarvitaan sekä koulun sosiaalityöntekijänä että monialaisissa ja moniammatillisissa tiimeissä toimimisessa. Hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteisiin perehtyminen syventää ja laajentaa tietoa ja ymmärrystä siitä, kuinka sosiaalialan ammattilaisena pystyn tukemaan oppilasta kokonaisvaltaisesti. Sosiaalialan asiakastyössä tarvitaan myös vuorovaikutustaitoja ja toiminnallisia valmiuksia mm. ryhmän ohjaamiseen. Ryhmäkeskustelujen ohjaamistilanteista saan valmiuksia ryhmän johtamiseen ja mahdollisuuden huomioida millaisia vuorovaikutustilanteita ja vuorovaikutussuhteita ryhmätilanteissa voi olla.

Eettinen osaaminen on sosiaalialan ammatillisen työn perusta, jolle arvot ja ammattieettiset periaatteet luo pohjan, joten sen huomioiminen on olennainen osa myös opinnäytetyöni oppimistavoitteita. Eettisen osaamisen tavoitteena on kiinnittää huomiota miten ennaltaehkäisevällä vapaaehtoistyöllä voi vaikuttaa yksilön hyvinvointiin ja miten yhteisö ja yhteiskunta vaikuttavat siihen. Tavoitteena on myös oppia ymmärtämään yhteiskunnan ja yhteisön merkitys yksilön hyvinvointiin koulun sosiaalityössä.

Sosionomin työssä tarvitaan reflektiivistä, tutkivaa ja kehittävää työtettä. Opinnäytetyön tavoitteena on oppia tuottamaan uutta tietoa tutkimusmenetelmien avulla sekä oppia ja ymmärtää tutkimusmenetelmiä. Tavoitteena on saada kokemusta tutkimuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista tulevaisuuden työelämää varten.

4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tutkimuksen metodologisena lähtökohtana on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Tutkija luottaa tiedon keruussa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa, kuin esim. kynällä paperille hankittavaan tietoon. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkimyksenä on löytää tosiasioita kuin jo todentaa olemassa olevaa totuutta tai väittämiä. Aineiston hankinnassa suositaan sellaisia menetelmiä, jossa tutkittavien näkökulma tulee esille. Yleisimpiä menetelmiä aineiston hankinnassa ovat mm. teemahaastattelu, osallistuva havainnointi sekä ryhmähaastattelut. Aineiston hankintatapoihin tulee kohdejoukko valita tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotosmenetelmällä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan muuttaa olosuhteiden muuttuessa. Kaikkia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja niihin liittyviä aineistoja tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155). Tutkimus on tehty laadullisena tutkimuksena, koska tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoon kokemusten kautta todellista elämää kuvaavaa tietoa. Aineisto on hankittu ryhmämuotoisen teemahaastattelun avulla, jossa tutkittavien näkökulma tulee esille. Aineiston hankintaan on valittu kohdejoukoksi tarkoituksenmukaisesti sellaiset lukumummit, jotka ovat olleet toiminnassa mukana tutkimuksen aikana, jolloin voidaan olettaa, että heiltä saadaan ajankohtaista tietoa tutkittavaan asiaan.

4.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Tutkimuksen kohdejoukko koostuu MLL:n Kainuun Piirin lukumummi ja -vaaritoimintaan keväällä 2018 osallistuneista lukumummeista. Osa lukumummeista on toiminut vapaaehtoisina lukumummeina jo useamman lukukauden. MLL:n Kainuun Piirillä oli keväällä 2018 yhteensä 20 lukumummiä. Maaliskuussa 2018 pidin lukumummeille info tilaisuuden, joka oli taustatyötä opinnäytetyölle. Siellä kerroin opinnäytetyöni tutkimuksesta ja mahdollisuudesta osallistua siihen sekä tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista ja tutkimuksen keruumenetelmästä. Kerroin myös, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tulosten raportoinnissa säilyy osallistujien anonymiteetti. Info tilaisuudessa sovittiin ryhmähaastattelujen toteuttamisajankohdat.

Ryhmähaastattelu on vapaamuotoista, joskus spontaaniakin keskustelua, jossa osanottajat tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelun avulla voidaan tuottaa kollektiivista tietoa, jolloin yksittäisen ihmisen ajatuksista yksistään ei olla niin kiinnostuneita. Ryhmähaastattelussa tutkijan tehtävänä on keskustelun aikaansaaminen ja keskustelusta huolehtiminen niin, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 61.) Tutkimukseeni valitsin aineistonkeruumenetelmäksi ryhmämuotoisen teemahaastattelun, koska tavoitteena oli saada mahdollisimman kattavasti selville, millaisia kokemuksia lukumummeilla on oppilaiden hyvinvointiin liittyen. Tutkimuksen tuloksena haluttiin saada selville lukumummien yhteisiä kokemuksia, niinkään yksittäisen lukumummin kokemuksella ei koettu olevan merkitystä, vaan sillä, mitkä yhteiset kokemukset nousevat vahvimmin esille.

Teemahaastattelussa on teoreettisiin pääkäsitteisiin pohjautuvat valmistellut teemat, joiden pohjalta haastattelu etenee. Teemahaastattelussa ei ole tarkkoja ja yksityiskohtaisia valmiita kysymyksiä vaan se on keskustelunomainen tilanne, jossa haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaan. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä ja asioiden merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on huolehtia, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48; Eskola & Suoranta 2005.) Ryhmähaastattelun teemat pohjautuvat opinnäytetyön tietoperustaan hyvinvointiin ja kouluhyvinvointiin, joiden pohjalta laadin teema-alueet (liite 1). Lukumummit keskustelivat ryhmähaastattelussa vuorovaikutuksellisesti toistensa ja tutkijan kanssa teema-alueisiin liittyvistä aiheista. He nostivat kokemuksina esille niitä teemoja, joita oli lukutuokioilla noussut esille. Lukumummien kokemukset

ja tulkinnat olivat keskeisiä haettaessa vastauksia tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen tietoperustaan rakentuvat teema-alueet (liite 1) käytiin läpi ensimmäisen ryhmähaastattelukerran aluksi.

Teemahaastattelussa ihmisten vapaalle puheelle pyritään antamaan tilaa. Tutkijalla tulee olla teemojen aihealueesta tietoa ja perehtyneisyyttä sekä haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta haastattelu voidaan kohdentaa juuri tiettyihin teemoihin ja, jotta tutkija pystyy tarvittaessa johdattelemaan ja suuntaamaan keskustelun käsiteltäviin teemoihin. Tutkimukseen osallistuvien haastateltavien olisi hyvä olla sellaisia ihmisiä, joilta arvellaan saatavan parhaiten aineistoa käsiteltävästä aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 15.3.2018.) Ennen haastattelutilannetta perehdyin teemojen aihealueen teoretietoon, jotta pystyin kysymään tarkentavia tietoja haastateltavilta ja ohjaamaan keskustelua pysymään teemojen sisällä. Tein havaintoja lukumummien keskustelun aikana, joten teoretiedon tunteminen auttoi jäsentämään havaintoja oikeisiin teemoihin. Tutkimukseen osallistuvat lukumummit toimivat koulussa vapaaehtoisina. He näkevät ja kokevat lukutuokioilla kouluhyvinvointiin liittyviä asioita, joten oletin heiltä saavan parhaiten tietoa tutkimukseen.

Haastattelun onnistumisen kannalta on suositeltavaa, että haastateltavat voivat tutustua etukäteen kysymyksiin ja teemoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009 73.) Lukumummeille annettiin viikkoa ennen ryhmähaastattelua opinnäytetyön tietoperusta, jotta he saivat etukäteen tutustua oppilaiden hyvinvointiin liittyvään teoretietoon. Lukumummeille oli annettu info tilaisuuden jälkeen taustatietona lomake (liite 2), jossa oli oppilaiden hyvinvointiin liittyviä teemoja, jotta he voisivat kuulostella ennen ryhmähaastattelua, nouseeko kyseisiä asioita lukutuokioilla esille. Lukumummien toimintakausi oli alkanut jo aikaisemmin ennen tutkimusta tammikuussa 2018, joten taustatietolomakkeen avulla he ovat voineet pohtia omia ajatuksia lukutuokioilla kuulluista, oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä asioista.

Mukaan tutkimukseen ilmoittautui yhteensä 6 lukumummiä, 4 ilmoittautui info tilaisuudessa ja kaksi lukumummiä ilmoittautui mukaan myöhemmin viestillä työn tilaajan yhteyshenkilön kautta. Kohderyhmän suuruuden määrittelin kuuteen henkilöön, jotta ryhmähaastattelussa kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja saada äänensä ja kokemuksensa kuuluviin. Tutkimuksessa mukana olleista lukumummeista 2 henkilöä osallistui ryhmähaastatteluun vain yhdellä kerralla, joten molemmilla kerroilla mukana oli 5 lukumummiä. Tutkimukseen osallistuneet lukumummit olivat kolmelta eri koululta. Kaikki ryhmähaastatteluun osallistuneet lukumummit

toimivat keväällä 2018 lukumummina. Lukumummit olivat olleet mukana lukumummi ja -vaaritoiminnassa 1-3 lukukautta (toimintaa oli ryhmähaastattelukertaan mennessä ollut 3 lukukautta). Haastattelut toteutettiin MLL Kainuun Piirin toimistolla Kajaanissa 17.4.2018 ja 24.4.2018 klo. 12.00-13.00. Haastatteluajaksi sovimme kaikille lukumummeille yhteisesti sopivan ajan. Haastattelut nauhoitettiin kännykän ääninauhuritoiminnolla, jonka toimivuutta oli testattu ennen keskustelukertaa ja haastattelun alussa vielä varmistettiin, että keskustelu tallentuu ääninahurille. Lukumummi ja -vaaritoiminnassa ei keväällä 2018 ollut mukana yhtään lukuvaaria, joten tutkimukseeni ei osallistunut yhtään lukuvaaria.

4.4 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnin ja purkamisen voi aloittaa jo aineiston keruuvaiheessa. Se on hyvä aloittaa kuitenkin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Tuolloin aineisto on vielä tuore ja inspiroi tutkijaa. Joskus voi olla tarve ottaa aineistoon ajallista etäisyyttä. Aineiston analyysi voi alkaa jo usein haastattelutilanteessa, tutkija voi haastattellessa tehdä erilaisia havaintoja. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 135, 136.) Aloitin aineiston analysoinnin ja purkamisen heti ensimmäisen haastattelukerran jälkeen, havainnoin keskustelua myös haastattelutilanteessa, nousiko joku ilmiö tai asia toistuvasti esille.

Aineisto voidaan keräämisen ja tallentamisen jälkeen purkaa joko kirjoittamalla aineisto tekstiksi eli litteroida tai tehdä aineistosta päätelmiä tai koodata teemoja suoraan tallennetusta aineistosta (ääninauhoilta, videonauhoilta tms.) Hirsjärvi ym.. sanoo aineiston litteroimisen olevan tavallisempaa kuin päätelmien. Aineisto voidaan litteroida joko kokonaan sanasta sanaan tai se voidaan tehdä valikoiden esimerkiksi teema-alueista ja haastatteluista (Hirsjärvi ym. 2015, 138.) Ryhmähaastattelut tallennettiin nauhoittamalla, jonka jälkeen kuuntelin nauhoitukset useaan kertaan ja tarkastelin ryhmähaastattelutilanteessa tehtyjä havaintoja ja muistiinpanoja yhdessä. Aineiston tallentaminen purettiin tehden päätelmiä suoraan teemoihin. Syntyneitä teemoja tarkastelin lähemmin ja litteroin päätelmistä syntyneiden teemojen haastatteluaineistoa, osittain sanasta sanaan, jotta pystyin aineistoa paremmin analysoimaan ja se alkoi tuottamaan tuloksia. Aineistoa tulee lukea ja tarkastella litteroinnin jälkeen useaan kertaan, jotta sitä voi hyvin analysoida ja se alkaa tuottamaan ajatuksia. (Hirsjärvi ym. 2015, 143).

Aineiston luokittelu on olennainen osa analyysiä, se luo aineiston tulkinnalle pohjan. Luokittelun avulla jäsennetään tutkittavaa ilmiötä vertailtaessa aineiston osia suhteessa toisiinsa. (Hirsjärvi ym. 2015, 147.) Tutkimuksen aineisto luokiteltiin teemoittain, mutta tarkastelin aineistoa ennakkoluulottomasti, jonka myötä esiin nousi teemarungon ulkopuolelta uusia teemoja. Uudet teemat sisällytin aineistooni materiaaliksi. Hirsjärvi ym. (2015, 173) tuokin esille näkemyksen, että teemahaastattelussa nousee odotettavasti esille lähtökohtateemoja, mutta sieltä voi nousta esille myös muita mielenkiintoisia teemoja.

Tulokset tulee analysoida jälkeä tulkita. Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä ja pyrkii saamaan vastauksen tutkittavaan ongelmaan. (Hirsjärvi ym. 2000, 211-212.) Analysoidessa tutkimustani, pyrin löytämään vastauksia tutkimuskysymykseen ja tulkitsemaan tuloksia niin, että niistä voi tehdä johtopäätöksiä.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa, sekä tulokset uskottavia, kun tutkimus on tehty hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyössäni noudatin hyvän tieteellisen käytännön ohjeita suunnitelmaa tehdessä, haastatteluissa, analysoinnissa ja tulosten tulkinnassa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksen toteuttaminen selostetaan tarkasti kaikista tutkimuksen vaiheista. Sekä korostetaan selkeää ja avointa kuvausta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Niin aineiston tuottamiseen liittyvät olosuhteet kuin haastattelutilanne kerrotaan selvästi ja totuuden mukaisesti. Avoin kertominen tulkinnoista, mahdolliset häiriötekijät tai virhetulkinnat lisäävät myös luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2005, 217.) Haastattelun luotettavuutta lisää haastatteluaineiston hyvä laatu, johon vaikuttaa hyvät ja riittävät tallennusvälineet sekä litteroimisen tapahtuvan mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi ym. 2015, 185). Aineistoa käsitellessä ja tuloksia ja johtopäätöksiä tuottaessa kiinnitin huomiota edellä mainittuihin asioihin.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet ohjaavat opinnäytetyön tekijää. Opinnäytetyössäni eettisyys huomioidaan epärehellisyuden välttämisenä; tiedostamalla ettei tekstiä voi plagioida, toisten tutkijoiden ja kehittäjien sekä lähteiden kirjoittajien arvostamisena, harhaanjohtavan raportoinnin välttämisenä. Tiedonhankinta ja arviointimenetelmien valinnassa kiinnitetään huomiota eettisyyteen ja jokaisen ihmisen ihmisoikeuteen ja ihmisarvoon sekä sananvapauden oikeuteen. Jokaisella kehittämistyöhön osallistuvalla on oikeus sanoa mielipide yhteisissä keskusteluissa. (Hirsjärvi ym.. 2005, 27-28; Talentia 2017.)

Kun tutkimus kohdistuu ihmisiin, tulee tutkimukseen osallistuneille henkilöille kertoa mihin he ovat osallistumassa, mitä tutkimuksessa tulee tapahtumaan tai mitä saattaa tapahtua tutkimuksen kuluessa ja että he ovat vapaaehtoisia osallistumaan tutkimukseen ja heidän anonymiteetti suojataan. (Hirsjärvi ym.. 2005, 26-27.) Tutkimukseen osallistuville lukumummeille kerrottiin ensimmäisellä kerralla mitä ollaan tekemässä ja mihin he ovat osallistumassa. Kerrottiin myös, että heidän anonymiteetti suojataan, sekä se ettei tuloksissa tule kenenkään lukumummin henkilökohtaisuus esille. Osallistujille kerrottiin osallistumisen tutkimukseen olevan vapaaehtoista ja heillä tuotiin esille, että heillä on mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksen avulla oli tarkoituksena selvittää, millaisia kokemuksia lukumummeilla on lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Tutkimuksen tuloksiin on päästy analysoimalla ryhmähaastattelusta saatu aineisto teemoitellen. Aineiston analysoinnissa aineistosta nousi esille 4 teemaa, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Teemat ovat: 1. koti ja perhe sekä perheen turvaverkko 2. koulu yhteisö 3. terveydentila ja mielialat sekä avun saaminen ja palvelut ja 4. oppilaiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppilaiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä on aineistosta esille noussut uusi teema. Haastattelun aineistosta olen nostanut esiin suoria lainauksia kuvailemaan lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista.

5.1 Koti ja perhe sekä perheen turvaverkko

Lukumummien keskusteluissa nousi keskeisenä esille se, että kodilla ja perheellä on suuri merkitys oppilaiden hyvinvointiin. Lukumummit kuvasivat, että koulu on hyvä tuki perheille kasvatustyössä, mutta koulu ei kuitenkaan pysty korvaamaan kaikkia niitä asioita mitä perhe ja tukiverkko voi oppilaille kotona antaa. Mutta myöskään vanhemmat ja huoltajat eivät voi kasvatusvastuuta ulkoistaa pelkästään koululle. Lukumummien näkemyksen mukaan oppilaiden perheiden hyvinvointi ja voimavarat vaikuttavat kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja myös siihen, miten koulunkäynti sujuu.

“Nii se perhe, että sitä vaan tosiaan painotan, että ei se koulu pysty kaikkia korvaamaan...”

Vanhempien ja perheiden voimavaroista huolehtiminen on tärkeää oppilaiden hyvinvoinnin kokonaisuudesta puhuttaessa. Lukumummien keskusteluissa nousi esille, että isovanhemmat ja tukiverkosto ovat tärkeitä perheen voimavarojen tukijoita. He kertoivat lukutuokioilla käyvien lasten puheista tulevan esille sen, että joillakin oppilailla on ympärillä isovanhemmat, jotka ovat mukana arjessa ja joillakin ei. Lukumummit kuvailevat oppilaiden kertovan, että isovanhemmat voivat käydä hakemassa heitä koulusta, he saattavat mennä yökylään isovanhempien luo tai isovanhemmat lukevat tai luetuttavat heitä. Lukumummit kokivat lukutuokioiden olevan tärkeitä hetkiä sellaisille oppilaille, joilla isovanhemmat asuvat toisella paikkakunnalla. He kokivat, että arjen kuulumisten,

niin ilojen kuin huolien, kuunteleminen on tärkeää, joka lisää luottamusta oppilaan ja lukumummin välille.

“Sen on oikein kirkkaasti nähnyt, että erilaisia taustoja lapsilla on ja erittäin tärkeä on se turvaverkko mitä on, että joillakin on niinku myös isovanhemmat ja mummu luottaa lisäksi.”

Lukumummit kuvasivat kotoa saadulla kannustuksella ja tuella olevan merkitystä läksyjen tekoon ja koulunkäyntiin ja sitä myöten myös kouluhyvinvointiin. Se, että kotona on koulun suhteen kannustava ilmapiiri, näkyy lukumummien kokemuksen mukaan myös lukutuokioilla. Esille nousi keskusteluissa myös se, että vaikka oppilailla olisi vanhemmat, jotka tukevat koulunkäyntiä, niin kotoa voi puuttua teknisiä laitteita (esim. tabletti tai tietokone) joita käytetään koulutehtävien tekemiseen, tai riittävä osaaminen laitteiden käyttöön. Lukumummit toivat esille, että tuen puute koulunkäyntiin voi myös johtua siitä, ettei kotoa löydy riittävästi osaamista auttaa kotitehtävissä.

Yhteiskunnalla on myös merkityksensä perheiden hyvinvointiin ja voimavaroihin. Lukumummien keskusteluissa nousi esille, kuinka oppilaat voivat olla taloudellisesti eriarvoisessa asemassa. He kertoivat sen tulevan esille lasten puheissa ja kertomuksissa ja kuvasivat sen näkyvän mm. materialistisena hyvinvointina. Lukumummit kokivat, ettei tämän päivän yhteiskunnassa työ ja varallisuus sekä perheen yhteinen aika kulje käsi kädessä. Lukumummit kuvasivat esim. työttömyyden perheessä mahdollistavan yhteistä aikaa, mutta vähentävän perheen varallisuutta, ja taas pitkien työpäivien mahdollisesti lisäävän varallisuutta, mutta vähentävän perheen yhteistä aikaa. Työttömyyden ja pitkien työpäivien lukumummit kuvasivat molempien voivan kuluttaa niin henkisiä kuin fyysisiä voimavaroja niin, ettei perheen yhteistä aikaa pystytä hyödyntämään optimaalisella tavalla. Keskusteluissa esille nousi työttömyyden voivan myös kuluttaa vanhempien/perheen henkisiä voimavaroja, koska taloudellinen tilanne voi estää vanhempia tarjoamasta samanlaisia maksullisia aktiviteetteja tai harrastuksia/harrastusvälineitä mitä muilla oppilailla mahdollisesti on. Lukumummit kuitenkin kuvasivat, ettei taloudellinen eriarvoisuus tule muuten esille lukutuokioilla kuin lasten puheiden kautta.

“Ja ja sitten että taloudellinen tilanne on perheissä erilainen... se että lapset kertoo, kyllä ne kertoo aina, en mä koskaan kysele, emmä tiedä lasten sukunimiä enkä mistään mitään, mutta ne kertoo.”

5.2 Kouluyhteisö

Koulun ilmapiirillä ja kouluyhteisön viihtyvyydellä on lukumummien kokemuksen mukaan merkitystä oppilaiden hyvinvointiin. He kuvasivat koulun sosiaalisten suhteiden olevan merkityksellisiä niin kaverisuhteissa kuin opettajaoppilassuhteissa. Lukumummit kuvasivat opettajalla olevan merkitystä luokan hyvän ilmapiirin luoja. He kuvasivat opettajan kannustavan ja positiivisen asenteen sekä oppilaita arvostavan puhetyylin näkyvän positiivisena ilmapiirinä luokassa. Eräs lukumummi kuvasi kokemuksensa, kuinka ”tiukassa paikassa”, oppilaan käyttäytymisen ollessa häiritsevää, opettaja huomauttaa asiasta, mutta ei syytä eikä syyllistä, vaan oppilasta arvostavaan ja kunnioittavaan sävyyn kehottaa muuttamaan käyttäytymistä. Lukumummit kokivat positiivisen ilmapiirin vaikuttavan siihen, miten oppilaat koulussa viihtyvät. Myös oppilaiden positiivinen suhtautuminen luokassa toisiin koettiin olevan merkityksellinen, joka luo ja edistää oppilaiden hyvinvointia.

“Minusta se hirveän nätillä tavalla ottaa, ett jos vaikka huomaa jotakin niin se sillee nätisti käy sanomassa ...se ote on jotenkin semmonen kaunis. Hyvin asiallisesti sannoo... ei ole mitenkään vihainen tai syyttävä... siinhän vois tokaista... jotaki rumemmastikki sanoa.”

Lukumummit kuvasivat niillä kouluilla, joilla he toimivat lukumummeina, olevan suurimmaksi osaksi hyvät olosuhteet koulussa, jolla he tarkoittavat sitä, että koulun yleinen ilmapiiri on hyvä ja koulun sisätiloissa huokuu hyvä tunnelma. He kuvasivat hyvän tunnelman johtuvan siitä, että suurimmalla osalla oppilaista on kavereita ja oppilaat tulevat toimeen keskenään, vaikka samalla käytävällä voi olla eri ikäisiä ja erilaisia oppilaita yhtä aikaa. Lukumummit kuvaavatkin koulun olevan vaativaa sosiaalisesti.

Vaikka koulussa on suurimmaksi osaksi hyvä ilmapiiri ja positiivinen tunnelma, näkyy siellä myös se, että joillakin oppilailla on yksinäisyyttä. Selkeää syrjintää lukumummit eivät olleet havainneet. Monikulttuurisuuden lukumummit näkevät rikkautena, joka on osa koulun arkea. He kuvaavat monikulttuurisuuden olevan oppilaille luonnollista ja kanssakäymisen erilaisista kulttuureista tulevien oppilaiden kanssa näyttävän luontevalta.

“Kokonaisuutena ainaki minusta siellä on ihan mukavan näköistä niinku välitunnillakin.”

“Että se on niinku kiinnittäny huomiota alusta asti, että nämä on niinku kaikki sammaa katrasta.”

”Siellä on hirveän hyvä se tunnelma ja siellä ei oo sellasta melua, mutta sitte siellä on yksi semmonen, johon minä oon kiinnittäny huomiota... siellä seisoo yksi tyttö, joka hymyilee kyllä, mutta hänellä ei oo koskaan ketään kaveria, hän on aina siinä yksin. Ei varmasti kukaan sillä tavalla puhu hänelle mitenkään pahasti eikä kiusaa, mutta ei myöskään ota kaveriksi.”

5.3 Terveystila ja mielialat sekä avun saaminen ja palvelut

Suurimmaksi osaksi lukumummit kuvasivat lukutuokioilla käyvien oppilaiden mielialoja positiivisiksi. Keskustelussa nousi esille kokemuksena se, kuinka fyysisestä vammasta huolimatta ihminen voi kokea hyvinvointinsa positiivisena. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin voi saavuttaa vammasta huolimatta mm. positiivisella asenteella, perheen tuella tai painottamalla jotakin toista hyvinvoinnin osa-aluetta.

” Ei se tuo fyysinen vammakaan niin vaikuta jos on muuten haluja ja on siis sillälailla mahdollisuuksia.”

Lukutuokioilla tulee joskus esille myös lasten huolia, joita lapset spontaanisti kertovat. Lukumummit kokevat, että suurin osa lasten huolista on sellaisia, joihin riittää, että lukumummi kuuntelee ja auttaa oman elämäkokemuksen avulla.

” Me ollaan kuitenkin aikuisia ja elämää nähneitä. Me pystytään suhtautumaan niihin asioihin niinku järkevästi.”

Jotkut lukumummit nostivat esille kuitenkin sen, että heille tulee vastaan myös sellaisia asioita, joista heidän mielestä olisi hyvä tietää jonkun muun kuin lukumummin esim. kuraattorin tai terveydenhoitajan. He eivät kuitenkaan tienneet kuinka he voivat toimia tilanteessa, jossa lapsi kertoo huolista tai vaikeista asioista heille. Lukumummit pohtivat kenelle he voivat asiasta kertoa, etteivät riko vaitiolovelvollisuutta ja/tai oppilaan luottamusta. Lukumummit eivät tiedä saavatko jotkut lukutuokioilla käyvät oppilaat jostakin apua huoliinsa. He kokevat, ettei heidän tarvitsekaan sitä tietää, jos tiedolla ei ole lukutuokion sujumisen kannalta merkitystä.

”Joskus kuulee sellasia juttuja, jossa ajattelee että onpa siinä valtava paino pienillä harteilla..ja tekis mieli siitä kertoa vaikka opettajalle.”

”Mutta kun ei tiiä, että mihin asti se vaitiolovelvollisuus kantaa, että saako siitä ees opettajalle kertoa.”

”Jos lapsikin luottamuksellisesti kertoo niitä asioita, niin kyllä se pistää pikkusen ajattelemaan, että sanonko mä tämän etteenpäin jollekin, jolle se kuulus lähinnä, vai mikä tässä nyt ois semmonen hyvä menetelmä?”

5.4 Oppilaiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä

Lukumummien kokemuksien mukaan, sillä saavatko lapset kotoa kannustusta ja tukea koulunkäyntiin ja lukemiseen on merkitystä. He kuvasivat sen näkyvän lukutuokioilla siten, että kun lapsen kanssa luetaan kotona, niin se näkyy lukemisen edistymisenä lukutuokiolla. Myös lukumummien antama positiivinen palaute ja kannustus oppilaille on tärkeä. Se innostaa harjoittelemaan lisää ja vahvistaa itsetuntoa sekä minäpystyvyyttä.

”Minä huomaan, että sinä luet kotona paljon, että se kuuluu heti tässä sun lukemisessa.”

Luottamus rakentuu lukumummien mukaan lukutuokioilla itsekseen lukumummin ja oppilaan välille. Lukumummit kuvasivat heidän luottamuksellisen suhteen lisäävän oppilaiden hyvinvointia niin lukemisessa kuin myös oppilaiden kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Lukumummit kuvaavat luottamuksen lisääntyvän pikkuhiljaa lukutuokiokertojen edetessä, joka näkyy siinä, että lapset spontaanisti kertovat omia asioita, pelkoja ja huolia lukumummeille tai pyytävät apua lukumummeilta esim. johonkin tehtävään. Vaikka lukutuokiot ovat pääasiallisesti lukemisen tukemista, niin luottamuksellisen suhteen rakennuttua lukumummit ehtivät parinkymmenen minuutin mittaisen lukutuokion aikana kuulla oppilaiden arkisia asioita, niitä mitkä ovat sillä hetkellä päällimmäisenä mielessä. Lukumummien elämäkokemus ja aito halu olla tukemassa oppilaiden kasvua ovat lukumummien kokemuksien mukaan niitä asioita, jotka edesauttavat luottamuksellisen suhteen syntymistä.

”Kyllä se niinku mitä usseammin se on käynyt, niin se on semmonen niinku avautuneempi. Se tulee hyvin reippaasti ja saattaa jotai iteki rueta puhumaan.”

”Se luottamus varmaan tulee siitäkin, että kun mehän ollaan sen lapsen kanssa, suunnilleen niinku sitä lasta varten, että siinä ei oo kukaan jakamassa.”

Lukumummien keskusteluissa esille nousi myös se, että tärkeää olisi saada oppilaat innostumaan ja kiinnostumaan koulun käynnistä. He pohtivat sitä, että kun oppilaat saataisiin innostumaan oppimisesta, niin se kantaisi oppilaita tulevaisuuteen. He näkivät, että kotitausta ja haasteelliset olosuhteet lapsuudessa eivät ole este sille, etteikö elämässä voisi tulevaisuudessa pärjätä. Heidän tavoitteena olikin omalla toiminnalla ja lukutuokioilla mahdollistaa sitä, että oppilas saisi tukea koulunkäyntiin ja mahdollistaisi positiivista hyvinvointia oppilaille tulevaisuuteen.

” Vaikka kotona olis ollut taloudellisesti tiukkaa ja olosuhteet haasteelliset, niin kun ne sais kipinän opiskeluun ja sitä kautta sitten tulevaisuuteen ajatuksen, että elämässä voi pärjätä.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millaisia kokemuksia lukumummeilla on lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Lukumummit eivät ole haastatelleet lukutuokioilla käyviä oppilaita vaan lukumummit ovat luoneet oman kokemuksen perusteella kuvan lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Lukumummien kokemukset perustuvat siihen, mitä lapset ovat lukutuokioilla tuoneet omaehtoisesti esille ja mitkä asiat ovat korostuneet lukutuokioilla liittyen oppilaiden hyvinvointiin. Lasten kokemuksia määriteltessä tulee muistaa, että kokemusten tila on jatkuvasti muuttuva ja uudelleen arvioitavissa oleva tilanne, johon vaikuttaa sisäiset (lapsen kehityksen eri vaiheet eri osa-alueilla) ja ulkoiset (mm. yhteiskunnan eri ikäisille jäsenille antamat velvoitteet ja mahdollisuudet) prosessit. (Minkkinen 2015, 25.) Lukumummien kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista perustuvat sen hetkisiin kokemuksiin.

Tutkimuksen tuloksissa lukumummien kokemuksina ilmeni kodin ja perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen olevan merkityksellisiä tekijöitä oppilaiden hyvinvoinnissa. Tuloksien mukaan se, kuinka oppilaiden kotona voidaan (voimavarat, jaksaminen, tukiverkosto) vaikuttaa siihen, miten oppilaat voivat niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Kannustava ilmapiiri sekä tuki läksyjen tekoon ja kiinnostus koulunkäyntiä kohtaan nousivat myös merkityksellisinä asioina esille tutkimuksessa.

Tuloksien mukaan oppilaiden koti ja perhe on ensisijaisesti vastuussa siitä, miten perheessä voidaan, mutta perheet tarvitsevat rinnalle myös muita tukijoita esim. isovanhemmat tai perheen muita läheisiä tai yhteiskunnallisia tukiverkkoja. Koulu nähtiin hyvänä tukijana kotona tehtävälle kasvatustyölle, mutta esille nousi vahvasti se, ettei ole yksistään koulun tehtävä kasvattaa ja edistää hyvinvointia, vaan siihen tarvitaan sekä koulun että kodin panostusta ja yhteistyötä.

Tutkimuksessa nousi esille yhteiskunnan rooli oppilaiden ja heidän perheiden hyvinvoinnin edistäjänä ja tukijana. Tuloksista ilmenee, että perheet voivat olla eriarvoisia varallisuuden näkökulmasta katsottuna, joka tulee esille koulussa materialistisen hyvinvoinnin puuttumisena. Se, miksi perheet ovat eriarvoisissa asemissa varallisuuden mukaan katsottuna ei tutkimuksen luonteesta johtuen tullut esille, mutta tutkimuksessa nousi esille yhteiskunnallisilla tekijöillä olevan merkitystä perheiden varallisuuteen. Kirjallisuudessa Minkkinen toteaaakin, kuinka lapsen ja nuoren materiaaliset resurssit ovatkin yleensä kytköksissä huoltajien ja perheen taloudellisiin resursseihin. Yksilön toimintakyky kytkeytyy yksilön hyvinvointiresursseihin sekä yhteisön ja yhteiskunnan

käytäntöihin, jotka tekevät lapsen toiminnan mahdolliseksi. (Minkkinen 2015, 26.) Forssen, Laine ja Tähtinen (2002) toteavat lasten hyvinvoinnin perustan keskeisen tekijän olevan lapsen perheen. He korostavat lapsen omien resurssien lisäksi hänen vanhempiansa ja koko perheen voimavarojen huomioimista. Perheen ulkoisilla ja sisäisillä asioilla, sosiaalisella verkostolla ja perheen yhteiskunnallisella tuki- ja palvelujärjestelmällä on merkitystä lasten hyvinvointiin. (Forssen, Laine & Tähtinen 2002, 81, 87-88.)

Minkkinen (2015) on kuvannut oppilaiden hyvinvointiin vaikuttavan ympäröivän yhteisön, yhteiskunnalliset tekijät sekä lapseen itseensä liittyvät tekijät. Minkkinen kuvaa lapsen hyvinvoinnin olevan dynaaminen prosessi, jossa huomioidaan yksilön fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja materiaallinen tila, ja joka on useammin positiivinen kuin negatiivinen. Tämän lisäksi hyvinvointia voidaan mitata objektiivisesti ja subjektiivisesti, jonka tulos muodostuu yksilön sisäisten, ihmisten välisten, yhteisöllisten ja kulttuuristen välisten vuorovaikutusprosesseista. (Minkkinen 2015, 25.) Mäkelä & Sajaniemi (2013) tuovat esille, että lapset tarvitsevat kehittyäkseen yhteyden toisiin ihmisiin, niin lapsiin kuin aikuisiin. Lasten vertaissuhteilla, vuorovaikutuksella ja uteliaisuudella on positiivinen vaikutus lasten hyvinvointiin (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 37-39.) Tutkimuksessa nousi Minkkinen ja Mäkelä & Sajaniemen kanssa samanlaisia kokemuksia esille. Tuloksien mukaan kouluyhteisön erilaiset vuorovaikutusprosessit ovat merkityksellisiä tekijöitä hyvinvointiin koulussa. Koulun sisäisellä ilmapiirillä ja luokan ilmapiirillä sekä kouluyhteisön viihtyvyydellä koettiin olevan vaikutusta siihen, miten oppilaat koulussa ja luokassa voivat. Oppilaiden sosiaalisten suhteiden, niin kaveri-, kuin opettaja oppilassuhteidenkin nähtiin vaikuttavan koulun ja luokan ilmapiiriin. Opettajalla nähtiin olevan tärkeä rooli luokan ilmapiirin luojana. Opettajan arvostavalla ja kunnioittavalla puhetyylillä oppilaita kohtaan nähtiin olevan iso merkitys ja sen koettiin lisäävän positiivista hyvinvointia niin luokkaan kuin koko kouluyhteisöön. Myös opettajan kannustamisella nähtiin olevan positiivista hyvinvointia edistävä vaikutus.

Tutkimuksen tulokset ovat yhteneväisiä myös Janhusen (2013), Konun (2002) ja Wallinin (2011) tuomien näkemyksien mukaan oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä asioista koulusta. Janhusen (2013), Konun (2002) ja Wallinin (2011) mukaan kouluyhteisön sisäisellä ilmapiirillä ja sosiaalisilla suhteilla, niin aikuisten ja lasten/nuorten välisillä suhteilla kuin oppilaiden keskinäisillä suhteilla on merkitystä kouluhyvinvointiin. Janhusen tutkimuksen mukaan yhteisöllisyydellä ja kuulumisella joukkoon on suurempi merkitys kuin koulutyön ulkoisiin järjestelyihin liittyvillä tekijöillä. (Janhusen 2013, 78-79.) Wallin korostaa lisäksi kodin ja koulun yhteistyösuhteiden merkitystä sekä

koulu yhteisön rakentavan vuorovaikutuksen ja ilmapiirin edistämisen tärkeyttä (Wallin 2011, 106,109).

Väljörvi on tuonut esille PISA 2015 tutkimuksen tuloksissa suomalaisoppilaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta koulu yhteisöön. Suomalaisoppilaiden yhteenkuuluvuus koulu yhteisöön on hyvää, mutta se on laskenut vuosituhat alkuun verrattuna jonkin verran. Yhteenkuuluvuuden tunne ennako i voimakkaasti oppilaan yleistä tyytyväisyyttä elämään. Kodin korkeammalla sosio-ekonomisella asemalla voidaan ennakoida olevan jonkin verran merkitystä korkeampaan yhteenkuuluvuuden tunteeseen. (Väljörvi 2015, 41.)

PISA 2015 tutkimuksen mukaan suomalaisnuorten yleinen tyytyväisyys elämään on hyvä (Väljörvi 2015, 41). Tässä tutkimuksessa nousi samantlaisia kokemuksia esille. Suurimmaksi osaksi esille nousi positiivisia kokemuksia koulu viihtyvyydestä ja koulun ilmapiiristä. Tuloksien mukaan kaikki oppilaat erilaisista kulttuuritaustoista huolimatta, sulautuvat hyvin samaan joukkoon.

Vaikka kiusaamista ja syrjintää ei selkeästi tutkimuksen mukaan ilmennyt, niin esille nousi joidenkin oppilaiden olevan yksinäisiä. Huolena esille nousi se, kuinka joillakin lukutuokioilla käyville oppilailla oli sellaisia huolia, joista lukumummit ajattelivat, että niitä tulisi jakaa jollekin ammattilaiselle esim. kuraattorille tai terveydenhoitajalle. Huolet, joista oppilaat puhuivat lukutuokioilla, liittyivät oman perheen hyvinvointiin tai siihen, kuinka he koulun suhteen kokevat vaikeuksia joko tehdä tehtäviä tai kokivat esiintymisjännitystä. Se, että oppilaat saivat kerrottua ja/tai jaettua huolen tai pelkonsa lukumummille, auttoi. Se, että joku aikuinen kuunteli heitä. Tuloksissa lukumummit toivat esille sen, että heidän oma rooli aikuisena ja jo elämää nähneenä antoi perspektiiviä suhtautua oppilaiden huoliin järkevästi.

Konun (2002) kouluhyvinvointimallin mukaan jokaista oppilasta tulisi pitää yhtä tärkeänä osana koulu yhteisöä ja jokaista oppilasta tulisi kunnioittaa yhteisön jäsenenä. Jokaisella oppilaalla tulisi olla mahdollisuus toteuttaa itseä tietojen ja taitojen lisäämisen kautta sekä mahdollisuus itsetunnon kehittämiseen. Rohkaiseva kannustus, positiivinen ohjaus ja palaute sekä arvostuksen saaminen tuottavat positiivisia kokemuksia erilaisille oppijoille. (Konu 2002, 45-46.) Tutkimuksen tuloksissa nousi esille luottamuksen ja kannustamisen olevan tärkeitä asioita hyvinvoinnin edistämässä. Tuloksien mukaan luottamus rakentuu lukumummien ja oppilaiden välille itsekseen. Lukumummit eivät sitä tietoisesti rakenna, vaan heidän oma elämäkokemus, aito kohtaaminen ja kiireetön läsnäolo sekä vahva halu auttaa ovat asioita, jotka edistävät luottamuksellisen suhteen

rakentumista. Lukumummien ja oppilaiden välille syntynyt luottamus edistää ja innostaa oppimista ja sitä myöten auttaa koulun käynnissä.

Tutkimuksessa nousi esille, että tärkeää olisi saada oppilaat innostumaan koulusta ja oppimisesta. Lukumummit pohtivat, että kaikilla oppilailla olisi mahdollisuus hyvään pärjäämiseen elämässä kotitaustasta ja olosuhteista huolimatta. Se vaan vaatisi alakoulusta lähtien tukea, että saataisiin innostus koulua ja oppimista kohtaan sellaiseksi, että oppilaat osaisivat ajatella sen olevan hyvää panostusta tulevaisuuteen. Myös kotoa saatu kannustus ja tuki koulua kohtaan koettiin merkitykselliseksi.

TAULUKKO 1. Tiivistelmä lukumummien kokemuksista lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista teemoittain.

<p>KOTI JA PERHE SEKÄ PERHEEN TURVAVERKKO</p>	<p>Koti kasvattajana Perheen voimavarat ja tukiverkko</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen kodilla suuri merkitys • Kasvatusta ei voi ulkoistaa • Vanhempien ja perheen voimavarat • Isovanhemmat tukena kasvatuksessa ja läksyjen teossa • Perheiden taloudellinen eriarvoisuus • Kodin antama tuki koulunkäyntiin • Kannustava ilmapiiri
<p>KOULUYHTEISÖ</p>	<p>Koulun ilmapiiri Sosiaaliset suhteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opettaja-oppilassuhde • Opettaja hyvän ilmapiirin luoja • Opettajan kannustava ja positiivinen asenne • Koulun yleinen viihtyvyys • Kaverisuhteet • Monikulttuurisuus

<p>TERVEYDENTILA JA MIELIALAT SEKÄ AVUN SAAMINEN JA PALVELUT</p>	<p>Mieliala Terveystila Avun saaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Huolien kuunteleminen • Huolten jakaminen • Vaitiolo-velvollisuus • Fyysinen terveys
<p>OPPILAIKEN HYVINVOINTIA EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ</p>	<p>Luottamus kannustaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Luottamuksellinen suhde • Aito kohtaaminen ja läsnäolo • Kannustaminen koulunkäyntiin ja lukemiseen • Kiinnostus ja innostus oppimista ja opiskelemista kohtaan

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2017 sopivaa aihetta hahmotellessa. Tein opintoihin kuuluvan projektiharjoittelun MLL Kainuun Piirille, jolloin pilotoimme lukumummi ja -vaaritoiminnan Kajaaniin. Projektiharjoittelun ohjaajani MLL:n Kainuun Piiriltä ehdotti yhteistyön jatkamista opinnäytetyön merkeissä, ja aloimmekin opinnäytetyöprosessin tullessa ajankohtaiseksi suunnittelemaan sopivaa aihetta. Koulumaailma ja oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen ovat aina kiinnostaneet minua ja projektiharjoittelun myötä sain mahdollisuuden tutustua oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseen sosiaalialan näkökulmasta, joten näiden asioiden ympärille oli mielenkiintoista lähteä suunnittelemaan opinnäytetyöprosessia.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla lukumummien kokemuksia lukutuokioilla käyvien oppilaiden hyvinvoinnista. Tavoitteena oli tuottaa kokemusperäistä tietoa oppilaiden hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä asioista MLL:n Kainuun piirille koulutusmateriaalin tueksi. Tutkimuksesta saadun tiedon työn tilaaja voi hyödyntää suunnitellessa vapaaehtoisille (lukumummeille ja -vaareille) koulutustarvetta ja koulutusmateriaalia. Tutkimuksen tuloksien avulla MLL Kainuun piiri voi tukea vapaaehtoisten toimintaa ja sitä kautta lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Kun lukumummit ja -vaarit saavat tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista, pystyvät he entistä paremmin tukemaan hyvinvointia ja tervettä kasvua yhteistyössä koulun kanssa.

Opinnäytetyö oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä käytin ryhmämuotoista teemahaastattelua. Ryhmähaastattelukertoja oli kaksi, jonka koin olevan riittävä määrä. Ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä 6 lukumummiä, jotka kaikki olivat haastattelukertojen aikana lukumummi ja -vaaritoiminnassa mukana. Näin heillä oli ajantasaista tietoa tutkimuksen aiheesta. Aineistonkeruumuotona ryhmämuotoinen teemahaastattelu osoittautui hyväksi. Lukumummit saivat ryhmähaastatteluissa jakaa yhdessä teemojen mukaisia aiheita ja koin saavani laajemman otoksen aineistooni, kuin jos olisin haastatellut vain yhtä lukumummiä kerralla. Koin, että tarkka haastattelurunko olisi ollut parempi, kuin pelkästään teemojen mukaan keskustelu, koska välillä keskusteluissa aihe rönsyili. Lukumummit kokivat ensimmäisellä ryhmähaastattelukerralla, että suoriin kysymyksiin olisi helpompi vastata ja toiselle kerralle rakensinkin tarkentavia kysymyksiä, jotka lukumummit kokivat hyväksi. Toisaalta, kun ryhmähaastattelut eivät olleet niin strukturoituja, niin voi olla, että esille nousi laajemmin asioita.

Opinnäytetyöprosessi osoittautui hyvin pitkäkestoiseksi ja välillä haasteelliseksi oman ajan ja elämäntilanteen vuoksi. Myös yksin tekeminen osoittautui oletettua haastavammaksi, kun ei voinut työtä tehdessä jakaa ajatuksia työparin kanssa. Suunnitteluvaihe kesti pitkään muiden koulutöiden kuormittamisen vuoksi, ja pääsinkin sen kunnolla aloittamaan vasta joulukuussa 2017. Ryhmähaastatteluja pääsin toteuttamaan maaliskuussa 2018 jotka koin todella mielenkiintoisina tehtävinä. Ryhmähaastattelujen vetäminen oli ammatillisesti kasvattavaa ja antoisaa. Ammatillisesti kasvattavaa oli kuunnella omaa ryhmähaastattelun johtamista nauhalta ja huomioida omassa toiminnassa kehitettäviä asioita. Se, että olin perehtynyt teorian viitekehykseen huolellisesti auttoi minua ryhmähaastatteluja tehdessä. Pystyin rajaamaan aiheet pysymään teema-alueiden osa-alueiden sisällä, ja kääntämään keskustelut teema-alueisiin, vaikka lukumummeilla olisi ollut paljon asioita ja kokemuksia myös heidän omasta elämästä. Raportointivaihe kesti ajallisesti pisimpään äitiysloman ja haasteellisen vauva-arjen vuoksi. Pakollinen etäisyyden ottaminen kuitenkin palkitsi, sillä se auttoi jäsentämään ajatuksia ja koko opinnäytetyöprosessia selkeämmäksi. Haasteista huolimatta koin opinnäytetyöprosessin mielenkiintoisena ja koin oppineeni paljon.

Opinnäytetyön raportointivaiheessa olin viimeisessä ammattiharjoittelussa koulun sosiaalityössä ja koin siellä, että opinnäytetyöni teorian tieto sai "kasvot". Harjoittelu avasi ymmärryksen ja näkemyksen konkreettisesti siitä, mitä koulun sosiaalityö ja oppilaiden hyvinvointi tarkoittaa. Ja miten tärkeää työtä vapaaehtoiset lukumummit tekevät oppilaiden hyvinvoinnin eteen. Ymmärsin, mitä tarkoittaa, kun sanotaan oppilaiden hyvinvoinnin keskeisen tekijän olevan lapsen perheen, sekä myös sen, mitä tarkoittaa, jos oppilaan perhe ei voi hyvin, ja mitkä kaikki asiat vaikuttavat siihen, että oppilaiden perheet voivat hyvin. Minulle avautui näkemys perheiden monimuotoisuudesta, kuinka perheet voivat olla kokoonpanoltaan erilaisia ja kaikkien perheeseen kuuluvien henkilöiden välisillä suhteilla on merkitystä siihen, miten kotona voidaan. Joskus nämä suhteet voivat olla monimutkaisia ja ne tietysti vaikuttavat myös siihen, miten koulussa voidaan. Oppilaiden hyvinvointi koulun sosiaalityön näkökulmasta nousi ymmärrettävästi esille ja mielenkiintoista olikin harjoittelun edetessä huomata, miten teorian tiedon ymmärrys syveni, kun sen konkreettisesti koki ja näki.

Opinnäytetyöprosessin avulla sain konkreettisen kokemuksen siitä, että tutkija ei voi alkuvaiheessa esim. oman mielenkiinnon ja näkemyksen mukaan ohjata tutkimusta tiettyyn suuntaan, vaan tutkimus tuottaa tietynlaista aineistoa ja sitä tulee tutkijan osata tulkita niistä lähtökohdista käsin mitä aineisto on tuottanut. Se, että tutkija ei tiedä, mitä tuloksista nousee esille, vaikka tietäisi

aiheesta paljon, tekeekin tutkimuksen teosta mielenkiintoisen ja kiinnostavan. Tutkimustyön alkuvaiheessa teoriatietoa työstäessä esille nousi, että Kainuussa on paljon huono-osaisuutta. Aikaisemmin koulussa työskennelleenä huono-osaisuus oli jonkin verran näkynyt, mutta se ei ollut noussut vahvasti esille oppilaiden hyvinvoinnissa. Tutkimusta suunnitellessa ajattelin huono-osaisuuden tulevan esille lukumummien kokemuksissa, mutta mielenkiintoista oli huomata, että tutkimukseen osallistuneiden lukumummien kokemuksista huokui oppilaiden positiivisuus ja positiivinen hyvinvointi. Keskusteluissa nousi esille huono-osaisuuteen liittyviä asioita, mutta ne eivät olleet kokemuksina vahvimpia. Tämä oli tutkimukseni kannalta merkittävä ja mielenkiintoinen opetus itselleni, että tutkimuksen kulkua ja tuloksia ei voi ennalta suunnitella ja päätellä, vaan tutkimus tuottaa omanlaisen aineiston.

Vapaaehtoiset lukumummit ovat arvokkaita kasvattajia koulussa. Heidän tehtävänä ei ole opettaa oppilaita, vaan tukea heitä. Lukemisen tukeminen on lukumummien päätehtävä, mutta kun tehdään töitä ihmiseltä ihmiselle, niin läsnä lukutuokioissa on koko elämä. Lukumummien läsnäolo, oma persoona ja elämäkokemuksen tuoma viisaus ja varmuus antavat oppilaille paljon. Tutkimuksen tuloksissa nousikin esille se, että lukumummit kuulevat lukutuokioilla luottamuksellisia asioita ja huolia. Lukumummien keskusteluista ilmeni, että lukutuokioille haluaisi luokan kaikki oppilaat, jonka vuoksi joissakin luokissa oli tehty ratkaisu, että lukumummi pitää yhden tunnin koko luokalle ja kertoo oman lapsuuden ja nuoruuden ajan koulusta ja elämästä. Se aika on ollut vähän erilaista kuin tänä päivänä. Erilaisten todellisten kokemusten kuuleminen avartaa oppilaiden näkemyksiä siitä, millaista koulunkäynti on ollut joskus aikaisemmin. Kiilakoski (2014) onkin kuvannut koulun olevan tänä päivänä muutakin kuin tiedollisen oppimisen keskuksen. Hän on kuvannut sen olevan kasvuyhteisö ja instituutio ja todennut että tuomalla kouluun lisää palveluntarjontaa koulu voi olla vieläkin enemmän. (Kiilakoski 2014, 9-10.)

Lukumummi ja -vaaritoiminta mahdollistaa koululle uudenlaisen koulun sosiaalityön muodon. Se on sosiaalityötä koulussa, jossa vapaaehtoisen lukumummin persoona ja elämäkokemus ovat työkaluja. Kun lukumummeilla ei ole pedagogista opetusvastuuta, niin he voivat keskittyä antamaan oppilaille aikaa, ja jakaa elämäkokemuksen tuoman viisauden avulla näkemyksiä elämän erilaisiin haasteisiin. He voivat antaa näkökulmaa ja rohkaisua oppilaille siihen, että elämä kantaa, vaikka joskus olisikin vastoinkäymisiä ja huolia. Lukumummien jakamaa elämäkokemusta ja sen tuomaa viisautta ei voi lukea oppikirjoista.

Opinnäytetyön avulla MLL Kainuun Piiri saa tietoa vapaaehtoistyön koulutusmateriaalin tueksi. MLL:n vapaaehtoiset tekevät työtä lapsiperheiden hyvinvoinnin eteen, ja vaikka tämä tutkimus on tehty lukutuokioilla käyville oppilaille, niin tutkimusta voidaan hyödyntää kaikkien vapaaehtoisten hyväksi, koska aihe koskettaa lapsia ja nuoria sekä heidän perheitä.

Opinnäytetyön tietoperustan työstäminen on lisännyt ja laajentanut osaamista koulun sosiaalityöntekijänä sekä monialaisissa ja moniammatillisissa tiimeissä toimimiseen. Olen hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteisiin perehtyessä laajentanut tietoa ja ymmärrystä siitä, kuinka sosiaalialan ammattilaisena pystyn tukemaan oppilasta kokonaisvaltaisesti. Sosiaalialan asiakastyössä tarvitaan myös vuorovaikutustaitoja ja toiminnallisia valmiuksia mm. ryhmän ohjaamiseen. Ryhmäkeskustelujen ohjaaminen on antanut valmiuksia ja varmuutta johtaa ryhmää sekä antanut mahdollisuuden kehittyä ryhmän ohjaajana. Ryhmähaastattelujen tallenteita kuunnellessa olen havainnoinut omaa toimintaa ohjaajana ja kiinnittänyt huomiota kehitettäviin asioihin.

Eettinen osaaminen on sosiaalialan ammatillisen työn perusta, jolle arvot ja ammattieettiset periaatteet luo pohjan, joten sen huomioiminen on olennainen osa myös opinnäytetyöni oppimistavoitteita. Eettisenä osaamisena olen oppinut huomioimaan yhteiskunnan ja yhteisön merkityksen siihen, kuinka oppilaat ja perheet voivat. Ja sen, että valitettavasti, me ammattilaiset emme aina haluistamme huolimatta pystytä yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamaan, vaan meidän tulee tehdä työmme parhaalla mahdollisella tavalla niillä resursseilla mitä meillä on käytettävissä. Tärkeää on muistaa, että oppilaan hyvinvointi ja hänen tukeminen on keskiössä. Olen oppinut ymmärtämään myös, kuinka koulun sosiaalityöllä voidaan ennaltaehkäisevästi pyrkiä vähentämään huono-osaisuutta oppilaiden tulevaisuudesta. Lukumummien kokemusten perusteella sain käytännön näkemyksen siihen, kuinka vapaaehtoiset voivat lisätä oppilaiden hyvinvointia pienillä, mutta merkittävillä tavoilla kuten mm. olemalla läsnä, kuuntelemalla ja olemalla kiinnostunut oppilaasta.

Sosionomin työssä tarvitaan reflektiivistä, tutkivaa ja kehittävää työtettä. Opinnäytetyöprosessin avulla olen saanut valtavasti kokemusta tutkimuksen suunnittelusta, toteutuksesta sekä raportoinnista. Oppimisen tie ei ole ollut helppo, mutta näin jälkeen päin voi sanoa, että haasteiden ja ongelmien kautta olen saanut paljon oppia tulevaisuutta varten. Koen, että näillä opeilla osaan ja uskallan tulevaisuudessa tehdä tutkimus- tai kehittämistyötä. Voisin nähdä itseni tulevaisuudessa hyvinvoinnin kehittämistyössä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia, millaisena lukutuokioilla käyvät oppilaat itse kokevat hyvinvointinsa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia onko lukumummi ja -vaaritoiminnalla ollut merkitystä oppilaiden hyvinvointiin koulun sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna.

Forssen K., Laine K. & Tähtinen J. 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö, Forsberg H., Juhila K. & Roivainen I. (toim.) Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Gissler M., Haapakorva P., Hautakoski A., Kiilakoski T., Lappi A., Merikukka M., Pekkarinen E., Ristikari T. & Törmäkangas L. 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä, 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. RAPORTTI 9/2016. Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Halme N., Kanste O. & Perälä M-L. 2017. Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, koulu yhteisöstä ja palveluista. Raportti 1/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki 2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132154/URN_ISBN_978-952-302-824-1.pdf?sequence=1.

Harinen P. & Halme J. 2012. Hyvä paha koulu, Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen UNICEF. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 56. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf.

Harju U., Niemelä R., Ripatti J., Siivonen T. & Särkelä R. 2002. Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. 1.painos. Helsinki: Edita Oyj.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2015. Tutkimushaastattelu, teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Hämäläinen T., Mahlamäki-Kultanen S., Nyyssölä K. (toim.) & Pohjonen P. 2013. MAAILMAN OSAAVIN KANSA 2020 – Koulutuspolitiikan keinot, mahdollisuudet ja päämäärät. Raportit ja selvitykset 2013:8. Opetushallitus. Tampere 2013.

Janhunen K-M. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 52. Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta Kuopio 2013. Kopijyvä Oy Joensuu 2013. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf.

Kainuun Sote. 2017. Lapset ensin, Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2021. Kajaani 2017. <https://sote.kainuu.fi/sites/sote.kainuu.fi/files/documents/library/2017-10/Kainuun%20lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202017-2021.pdf>.

Kalalahti M., Silvennoinen H. & Varjo J. 2012. Globalisaatio, markkinaliberalismi ja koulutuspolitiikan muutos. Teoksessa: Koulutuksen tasa-arvon muuttuvat merkitykset, Kasvatussosiologian vuosikirja 1. FERA Suomen kasvatustieteellinen seura ry. Jyväskylä

Kiilakoski T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 107. Nuorisotutkimusseura, Helsinki. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf.

Konu A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto, terveystieteen laitos. Tampereen Yliopistopaino. Tampere. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Laimio A. & Välimäki S. 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys.

Laitinen K. 2014. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus.

Lammi- Taskula. J. & Salmi. M. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Vaarama M, Karvonen S, Kestilä L, Moisio P. & Muuri A. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Minkkinen. J.2015. Lapsen hyvinvointimalli, Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen Yliopisto. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 2015. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

MLL 2017, Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. <https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/organisaatio/>

Mäkelä J. & Sajaniemi N. Vertaissuhteet muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa Ketä kiinnostaa, lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Toim. Reivinen J. & Vähäkylä L. 2013. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Niilo Mäki Instituutti. 2016 Lukumummit ja vaarit. Viitattu 15.1.2018. <http://lukumummitjavaarit.fi/>.

Niilo Mäki Instituutti. 2018. Viitattu 15.1.2018. <https://www.nmi.fi/fi/projektit/paattyneet/lukemissujuvuuden-kehityksen-tukeminen-kouluiassa>.

Nylund M. & Yeung A B. 2005 Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. 4.painos. Next Print Oy, Helsinki 2016. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Paananen. R. & Sauvola.R. 2017. Näkökulma: Kainuussa huono-osaisuus on syvää ja erot kuntien välillä ovat suuret. Kainuun sanomat 6.2.2017. Viitattu 5.1.2017. <http://www.kainuunsanomat.fi/kainuun-sanomat/kolumnit/nakokulma-kainuussa-huono-osaisuus-on-syvaa-ja-erot-kuntien-valilla-ovat-suuret/>.

Pessi A B. & Oravasaari T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Raha-automaattiyhdistys 2010. viitattu 10.2.2018. <http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>.

Porkka S-T. 2009. Työnohjaamisen taito, oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. Helsinki: SMS-tuotanto OY.

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. <https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>.

Talentia 2017. Arki, Arvot ja Etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>.

THL 2015. Yhteisöllinen opiskeluhoolto. Viitattu 7.3.2017. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto>.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Unisef 2018. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>.

Wallin A. 2011. Sosiaalityö koulussa, avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma.

Väljäre J. 2017. PISA 2015. Oppilaiden hyvinvointi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto- koulutuksen tutkimuslaitos. <https://ktl.jyu.fi/vanhat/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2017/KTL-D118>

RYHMÄHAASTATTELUN TEEMAT

LIITE 1

KOTI

KOULUN OLOSUHTEET, KOULUVIIHTYVYYS

MIELIALA

YMPÄRÖIVÄ YHTEISÖ

SOSIAALISET SUHTEET

HUOLET JA AVUN SAAMINEN HUOLIIIN

OPETUS JA KASVATUS

MAHDOLLISUUS ITSENSÄ TOTEUTTAMISEEN

TERVEYDELLISET PALVELUT ESIM. KOULUTERVEYDENHOITAJA, KOULUKURAATTORIN JA-PSYKOLOGIN PALVELUT

OPPIMINEN

TERVEYDENTILA

MUITA ASIOITA

KOTI

OPPIMINEN

MAHDOLLISUUS ITSENSÄ TOTEUTTAMISEEN

YMPÄRÖIVÄ YHTEISÖ

KOULUN OLOSUhteET, KOULUVIIHTYVYYS

TERVEYDENTILA

OPETUS JA KASVATUS

SOSIAALISET SUHTEET

MUITA ASIOITA
